

נוביני קרקובסקיה **Nowiny Krakowskie**

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
 Związek Krakowian w Izraelu
 Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס : לילי הבר
 ת.ד. 17209 תל אביב 6117102
cracowassociation@gmail.com
 טלפון : 09-9579540 פקס : 054-4436366
www.facebook.com/groups/cracowassociation/
cracowassociation.blogspot.co.il/ בלוג

גליון 95, דצמבר 2014 כסלו תשע"ה

חנוכה ח' האורים

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

קריאה אחרונה!

כואב מולאנים וכואב מתתפים
מאפא שלנו לציון 72 שנים לפעולות הארי של חברי
תנועות הנוצר בקרקוב - "צ'אנריה" והדלקת נר חנוכה.

נפאסיס ביום ראשון, כ"ט בכסלו תשע"ה, 21 בדצמבר,
נר שיי של חנוכה בשעה 18:00

באולא "בני ציון" שבבית התפוצות, קאפוס
אנאירסיטת תל אביב ברמת אביב.
חניה חופשית לאבאט מער 1.

סופאניות, שתיה ושירי חנוכה בלי חשבון ובלי אבא,
באיווי חבורת "כא'מאר" שתשיר ותנאן משיריו של
המאורר הקרקובאי, מרדכי אברט'ס הי"ד.

ישופץ קברו של חסיד אומות העולם, אוסקר שינדלר

אוסקר שינדלר, חסיד אומות עולם שהציל בתקופת השואה כ-1,200 יהודים רובם מקרקוב, נטמן לפני 40 שנה בבית העלמין הקתולי בהר ציון בירושלים, בחלקת קבר רגילה ופשוטה. במהלך השנים רבתה העזובה במקום, וזאת אל אף העובדה שרבים מאד, מכל רחבי העולם, עולים לקברו.

לאחרונה, במלאות 40 שנה למותו, הוחלט על פיתוח סביבת חלקת הקבר והקמת חדר הנצחה לזכרו. הפרוייקט כולל גם שיקום דרכי הגישה לבית הקברות ולקברו של

שינדלר והקמת פינות ישיבה והצללה. העבודות יחלו בחודשים הקרובים וימשכו כשנה, בעלות של כ-2 מיליון שקלים, ובמימון הרשות לפיתוח ירושלים, הקוסטודיה טרה סנטה (הממונה הכללי במסדר הפרנציסקני על כל איזור המזרח התיכון), המשרד לירושלים והתפוצות ועירית ירושלים.

גניה ונחום מנור מ"רשימת שינדלר" ניצבים ליד הקבר בהר ציון

פתיתים,

בעולם הדיגיטלי לא די לנו בקשר באמצעות מידע מודפס שנשלח לבתיכם. אנחנו שוקדים גם על הפצת מידע באינטרנט באמצעות דפי פייסבוק, שמאפשרים גם רב-שיח בין המתעניינים. הצטרפו אלינו לדפי הפייסבוק של: ארגון יוצאי קרקוב; בוכניה (Bochnia) ושורשים (בניהולה של לאה פילצור); ודף פייסבוק של התאחדות יוצאי פולין.

חלק מהבטאון האינטרנטי
 MAGICZNY KRAKÓW
 (קרקוב הקסומה), בכתובת
www.krakow.pl/odwiedz_krakow/22662,artykul,zydowski_krakow.html
 מוקדש לקרקוב היהודית (Żydowski Kraków).

באתר מתפרסם מידע על ההיסטוריה של יהודי קרקוב עד 1939; על תחילת המלחמה והכיבוש הגרמני; הגטו בשנים 1941-1943; מחנה הריכוז פלשוב; תנועת ההתנגדות וסיוע ליהודים; וקרקוב היהודית הנוכחית.

כמו כן אפשר למצוא פרוט של אתרי התיירות "היהודים": בתי כנסת, מוזיאונים, בתי קברות; כתובות של מוסדות יהודיים הפועלים היום בעיר, וכן גלריה של תמונות מקוויימייז' של פעם ושל היום.

גם באתר האינטרנט <http://www.krakow.travel/>

ניתן למצוא מידע רב ערך למסייר בקרקוב ה"יהודית" ו"הפולנית".

אדם, איש, אנוש. שינדלר.

יצחק שטרן וד"ר משה בייסקי על אוסקר שינדלר, ישראל 1962
הדברים מובאים במלאות 40 שנה לפטירתו.

יצחק שטרן: ר' יוסי אמר: "מימי לא עברתי על דברי חברי! יודע אני בעצמי שאיני כהן, אם אמרו לי חברי 'עלה לדוכן!' הייתי עולה". רבותי במצב דומה הייתי אני, כשבקשוני חברי להעלות כאן בפניכם את זכר הימים ההם, ולספר על מעשי גבורה ועוז של האיש... על אוסקר שינדלר אפשר לספר בלי סוף. כדי לא להאריך בדברים הגבילוני בזמן ובשפה – דורשים ממני שאדבר יידיש. אשתדל להגשים את התנאים ולדבר בלשון טלגרפית. האם אצליח?

את שינדלר הכרתי ביום 18.11.39, כשבא לידיו הקומיסר של הפירמה שבה עבדנו... שינדלר היה נכנס מזמן לזמן לפירמה שלי. כשהכרתי בפעם הראשונה והושיט לי ידו, אמרתי "אני יהודי" – כי זכור היה חייב יהודי להודיע לגרמני שהנה יהודי הוא. שינדלר ענה בביטול: "דברי הבל, למה אתה מספר לי זאת, כלום איני יודע בעצמי, למה אתה מזכיר לי שאני גרמני?". כל פעם שהיה סר למשרדי היה בא בדברים איתי, לא אחת נכנס בויכוח איתי. כל חברי לעבודה פחדו מאד מפני שינדלר, והזהירוני שלא ארבה להתפלמס עמו. גם אני פחדתי, אבל היה באותו שינדלר משהו מיוחד. התנהגותו כלפי הייתה לגמרי שונה מזו של גרמנים אחרים.

שינדלר נתגלה לראשונה ב-4 לדצמבר 1939. הוא בא למשרד החברה בה עבדתי בהידור רב, כולו אומר גרמנית וכות. ובהיכנסו צעק: "ממחר זה יתחיל – Morgen geht es los – כל הבתים ברובע היהודי, עד למקום פלוני, יכותרו ויהיה שמח" (אותה שעה לא היה עוד גטו, והיהודים ישבו בכל חלקי העיר).

אנחנו לא שמנו לב לדבריו, לא האמנו לו, אבל באותו הלילה התחיל הכל, כפי שגילה שינדלר. כל הבתים היהודים, עד לבית של פילוני כותרו, התחילו חיפושים, ואנשים רבים נרצחו בבתיים ובבתי כנסת. כפי שאתם בוודאי זוכרים, הפוגרום נמשך כמה ימים, ואסרו על היהודים לצאת החוצה. לאחר שחזרנו לעבודה נזכרנו "הלא שינדלר גילה לנו את כל התוכנית, ואנחנו הטיפשים, לא שמנו לב לדבריו.."

באותם ימים כבר נראתה דמותו של שינדלר בכל זוהרה המזור... בכל אוסזידלונג (ישוב מחדש) – הכינוי שנתנו הגרמנים לשילוחים על מנת להטעות את היהודים) פעל עבור

היהודים שעבדו במפעלו, שיחד גרמנים ביד נדיבה ופיזר את מרבית הונו, הקים מפעל גדול ועל ידו בנה מחנה בזבלוצ'ה, שגרו בו לא רק היהודים ממפעלו, אלא גם יהודים שעבדו בשלושה מפעלים בסביבת מפעלו. במחנה זה היהודים היו כמעט חופשיים מפחד המוות ומעינויי יום-יום. הייתה להם אפשרות לתקשר עם העולם החיצוני בכל מיני דרכים.

אני, כפי שידוע לכם, לא הייתי בזבלוצ'ה, אבל קשר עם שינדלר היה כמעט כל כמה ימים בפלאשוב. הוא הזמין כל מיני סחורות כמעט בכל המפעלים במחנה פלאשוב, נייר, דפוס, נגרות וכו'. בכדי שלא ינתק הקשר בינינו הוא בא באמתלה למחנה, עם כל מיני דרישות וטענות בנוגע לסחורות שסופקו לו מן המחנה, ושם, במחנה פלאשוב, בשעת התאמת חשבונות ורקלמציות תיכננו מה לעשות כדי להציל את היהודים הסגורים בפלאשוב. מימי לא נתקלתי אצל שינדלר בהסתייגות כלשהי לתכנית פעולה שהצעתי לו, אף המסוכנת ביותר.

תמיד היה מוכן לכל דבר. אף פעם לא אמר לי לא. ועד עכשיו איני מבין זאת. שינדלר נסע להונגריה, קשר כל מיני קשרים עם ועדות ההצלה כדי להציל מה שאפשר להציל. היה הגרמני היחיד שסיפר לוועד ההצלה בבודפשט מה שמתרשש בפולניה ובארצות הכבושות על ידי הגרמנים.

כדי שמחנה פלאשוב יוכל לעבוד, ותמצא תעסוקה, דאג שינדלר באלף דרכים להמצאת חומרי גלם למחנה, בשעת הצורך היה מפזר כסף כדי להמציא לחם למחנה, ופעם אף הציל את שוכני המחנה ממיתת רעב, לאחר שהמחנה נסגר לחלוטין ב-1 לספטמבר 1944, והיהודים לא יכלו עוד לצאת לעבודות מחוץ לתחום המחנה ולהחליף את שארית בגדיהם באוכל.

הפולנים שבמחנה הציבו שומרים ליד הצריפים הפולניים, כדי שהיהודים לא יוכלו לבוא במגע אפילו עם האסירים הפולניים, על מנת להחליף שארית הבגדים בלחם. נוצר מצב שהפולנים האסירים, שיצאו לעבודות חוץ (מספרם היה קטן) דרשו סכומים עצומים באותו הזמן עבור ככר לחם, שידם לא השיגה.

במצב נואש זה ראיתי שרק שינדלר יכול לעזור. התקשרתי איתו, סיפרתי לו מה מתרחש. תגובתו הראשונה הייתה פניה לבנקר ז"ל – שהיה הגזבר שלו – "תן לו חמישים

אלף זלוטי" – את הכסף מיד מסרתי לד"ר ויכרט. כעבור שעתיים הגיעו עגלות עמוסות לחם למחנה. כפי שזכור לכם, קבלו את הלחם, עוד באותו יום, העובדים בבראקנבוי (בנין צריפים). למחרת היום היה המחיר של הלחם כבר כמקודם...

באנו לברניליץ באוקטובר 1944. עברו ימים והנשים לא הגיעו על אף הרשימה המאושרת. פניתי לשינדלר – תחת לחץ כמה מחברי – בבקשה לפעול בעניין בואן. אותה שעה נכנסה מזכירתו של שינדלר. הסתכל שינדלר בצעירה הנאה, הצביע על יהלום גדול בטבעת על אצבעו ואמר: "רצונך ביהלום זה?" "קחי את רשימת הנשים היהודיות, שימי במזוודה את מיטב המאכלים והמשקאות וסעי לאושוויץ. את יודעת, כי המפקד אוהב נשים יפות... כאשר תחזרי ויגיעו הנשים למחנה, תקבלי את היהלום ועוד תוספת". נסעה המזכירה, וכשאחר יומיים לא חזרה, לקח שינדלר את המיור פלטה ונסע לאושוויץ, ולאחר ימים מעטים הגיעו כל הנשים, חסרה רק אחת, אמי ז"ל – נשיהם, אמותיהם ואחיותיהם של הגברים.

אתם זוכרים שהגברת הופשטר ז"ל נפטרה. המפקד ליאופולד נתן פקודה לשרוף את הגופה. פניתי לשינדלר, שלא היסס רגע, וסידר הכל כדי להביא אותה לקבר ישראל למרות שזה היה קשור בסכנה גדולה. למרות שזה היה ביום ראשון, הוא נסע מיד לעיירה הסמוכה ואחרי מאמצים גדולים, בקסם אישיותו ובממון רב ולא מבוטל, הצליח לשכנע את הכומר והוועד המקומי שימכרו לו חלקת אדמה בבית הקברות הנוצרי, גידר אותה ויסד בית קברות יהודי סמלי עבור אשה יהודיה אחת, שנפטרה ממחלה טבעית.

אדם, איש, אנוש. שינדלר.

באותו יום נערכה הלוויה יהודית, הרב לברטוב, עם מניין אנשים, ערך כל התפילות, לפי דרישתו המפורשת של שינדלר. הוא ציווה להכין ארון מהעץ היקר ביותר, נתן מתכת בפנים, על המתכת נרשמו כל הפרטים. זה היה המקרה היחיד באירופה הכבושה, שהוקם בית קברות יהודי. סמל ס.ס. אחד משומרי המחנה טיפל בבית הקברות, בפרחים ובשתילים בעד תשלום מיוחד משינדלר. האם צריכים להדגיש שהוא סיכן את עצמו במעשה כזה? והיה זה מעשה גבורה.

ומי לא זוכר את מקרה י. דרזנר? היום רופא שיניים בתל אביב. ינק דרזנר, שהיה נער צעיר בזמן שהיינו בברינליץ, שיחק לילה אחד במכונה יקרה ביותר, שפעלה למען מאמץ המלחמה הגרמני, התניע אותה בצורה בלתי נכונה, גרם לקלקולה ולקצר חשמלי כללי. בעיני הגרמנים הייתה זו חבלה. גורלו של דרזנר וכל משפחתו (אב, אם ואחות) נחרץ. מצילנו היחיד, שינדלר, איננו.

כפי שציפינו המהנדסים הגרמנים כתבו מכתבים על המקרה לכל הגורמים – גסטאפו, המחנה הראשי, ה-ס.ס. וכו'. הצלחתי בעוד מועד להוודע על כך, ומנעתי את שיגורם – פשוט הוצאתי את המכתב והעתקו מהמכתביה. כעבור יומיים התגלה הדבר, המנהל, המהנדס שנברון, התרתח למשמע שאני האשם. לבסוף שכנעתי אותו שעליו לחכות לבואו של שינדלר. שינדלר קיבל את הידיעה על הנזק של רבבות מרקים בשוויון נפש סטואי. אדם בעל לב. הערצתי את האדם שינדלר, ואילו להצלת דרזנר ומשפחתו מנקמת הגסטפו, הכין במקום תחבולה מחוכמת, והעונש שדרזנר קיבל הייתה נזיפה...

לא אוכל לסיים מבלי להזכיר את הצלת 100 יהודים מקרונות רכבת של "אבודים". זה היה בברינליץ. לילה אחד בינואר 1945, בקור של מינוס 30 מעלות, הגיעה ידיעה שבתחנת הרכבת בצביטוי, עיר שמוכה בברינליץ, נמצאים קרונות סגורים עם אסירים יהודים ממחנה גולשוב ע"י אושוויץ. הקרונות היו בדרך מספר שבועות, ואף בית חרושת לא רצה לקבלם. שינדלר ואשתו לא הססו אף רגע, ומיד ניגשו למשימת ההצלה. שיחדו את מנהלי הרכבת שעל יד המחנה.

הקרונות היו קפואים, ואי אפשר היה לפתחם. אחרי מאמץ גדול פתחו אותם, ומתוכם יצאו קפואים למחצה וחולים, מאה אנשים שדמו יותר לשלדים מאשר ליצורים חיים. שמונה עשר נשארו מתים מקור בקרונות

האלה. כאשר פתחו את הקרונות, הזדעזעו למראה עינינו. לפי דרישת שינדלר עסק הרב לברטוב בהבאתם לקבר ישראל בבית הקברות עליו ספרתי לכם קודם (בבריטוי). שינדלר דאג לא רק כאב, לאנשים שנשארו בחיים, עזובים ונרדפים, אבל גם ידע לכבד את רגשותיהם האנושיים ודאג להם. הוא דאג להם בלב ורגש, בימים ההם כאשר אף אחד מאתנו לא היה יכול אפילו לחשוב על זה.

האנשים מגולשוב שנשארו בחיים היו דומים לשלדים, היו מלוכלכים, שחורים וריח רע לא נעים נדף מהם. הם היו קפואים מקור ורעבים. גבי שינדלר ובעלה הפכו מחסנים לבית חולים, בו אושפזו כל המאה מגולשוב. הודות לטיפול מסור ואמהי חזרו אט-אט לחיים. גבי שינדלר נסעה בקור למרחקים כדי להשיג רפואות ומזון מתאים עבור החולים האלה.

אחי, בשפה העברית קיימים שלושה ביטויים, שלוש דרגות: אדם, איש, אנוש. דומני שדרושה עוד דרגה: "שינדלר".

ד"ר משה בייסקי: ...כבר היו לי

הזמנויות לא מעטות מאז בא אורחנו לבקר אותנו, לספר על מפעלו העצום, אשר כתוצאה ממנו והודות לו אנו יושבים כיום כאן, וברחבי העולם פזורים עוד כ-800 ניצולים. חטאנו, כולנו יחד, שעד כה לא ניתן עדיין ההד המתאים לאותן הפעולות, אשר סבורני כי אין דומה להן בתולדות השואה – שאיש אחד ישקיע את עצמו לשאת בעול כביר של הצלת יהודים בתקופה שדרושות היו תחבולות וסיכון על-אנושי כדי להציל נפש אחת בלבד. והנה האדם אשר לא רק הצליח להציל 1200 נפשות, אלא במשך שנים ידע להקשיב ולפתור אלפי בעיות יום יומיות שבהן תלוי היה גורלנו. ונודה על האמת, יום אחד של בעיות כפי שהיו אצלנו בברינליץ די והותר להן; אך כאשר נמשך הדבר חודשים ושנים – הריני שואל את עצמי מניין היה לו, לשינדלר, כוח הסבלנות לשאת בכל בעיותנו, כשפתרון כל בעיה כרוך בסכנת נפשות עבורו. ועוד שואל אני את עצמי מדוע היה דרוש לו כל זה.

הוא כגרמני היה הרי יוצא ידי חובה אנושית אף אילו היה עושה רק זעיר מזעיר ממה שעשה. יכול אני רק לזקוף כל זה לאישיותו של שינדלר, מבלי לחפש תשובה...

אשר לי, הרי הכרתי את שינדלר רק בברינליץ, וגם שם הקשר היה בעיקר באמצעות יצחק שטרן ואחי המנוח. אך שינדלר היה הגרמני

הראשון מאז תחילת המלחמה שמפניו לא פחדתי, אלא להיפך. וכך כולנו. עד כדי כך שנהגנו כולנו כלפיו שלא בהגינות. כאשר היה עובר גרמני כלשהוא בבית החרושת מיד התחילה עבודה רבה, ומי שלא עבד קשה – עשה עצמו כאילו עובד. אבל כאשר נכנס שינדלר, איש לא טרח לעשות עצמו כאילו עובד, והנשים המשיכו בסריגת הסוודרים והתחתונים מהצמר שסחבו מבית החרושת השכן של הופמן. כשהופמן גילה את הגניבות המתמידות, והגיש תלונה לגסטפו, דאג שינדלר שהעניין יושק, וגם שילם 8,000 מרקים עבור הצמר הגנוב. אך בינתיים כולנו התהלכנו בסוודרים ותחתונים. שינדלר היה גם היחיד שבמפעלו הקמת המכשבים הגדולים נעשתה תמורת תוספת חצי לחם. והרי מעניינו היה שיוקמו ושלפחות צורה תהיה לבית החרושת. והלוא תוצרת אף פעם לא הוצאנו. סליחה, הייתה תוצרת. יצרנו כל אחד לעצמו מכוונות גילוח, כפות, כלי אוכל ואפילו מציתים.

בכל זאת היו שני אנשים שעבדו ממש: מישקה גלר והמהנדס פינדר. למישקה העבודה בחוץ הייתה דרושה כדי להשיג תפוחי אדמה, ולפינדר לא הייתה ברירה, כי הבוס שלו היה לצסברג, שמטבעו אהב לעבוד.

לא פחדנו מפני שינדלר, וכאשר נכנס לאולם בית החרושת, כל אחד ציפה שיעצר על ידו, כי איך שהוא קרה שכל פעם שנעצר ליד מישקה, שכח לידו קופסת סיגריות, וזנב סיגריות היה לו ערך... משיחותי כעת עם שינדלר נוכחתי לדעת שהוא ידע אז, וזוכר עוד כעת, כל פרט מהנעשה בינינו: למי ילד אצל גוי, וכיצד מתקיים הקשר עם הנשים, הכל...

לפעמים, שעות שלמות היו רואים אותו מהלך ומסתודד באולם עם שטרן, ורק הבוקר אמר לי שינדלר: מה אתה יודע איזה שיעורים בתלמוד קיבלתי בלילות מהתלמודי שטרן? והוסיף: אבל יודע אתה במה נסתיים כל פלפול בתלמוד: בקשה לעוד חצי לחם לכולם! והרי יכול היה מיד להגיד לי שעל לחם הוא מדבר, והיינו חוסכים זמן!...

והוא נשאר איתנו עד הסוף. לא עזב אותנו אלא 10 דקות אחרי השעה 12 בלילה ה-8.5.45. לאחר שתחילה עזב משמר ה-ס.ס., ולמעשה שביתת הנשק כבר היתה בתוקף. עוד בתחילת אותו ערב הוצא מהמחסן הנשק שהוא הכין לעת צרה, וחולק בין אנשי הקבוצה שהיו בסוד הדברים.

מתוך אתר "יד ושם"

בית הכנסת "קופה"

שנים ספורות בלבד לאחר הקמתו של בית הכנסת של ר' אייזיק, בשנות הארבעים של המאה ה-17, נוסד האחרון שבבתי הכנסת העתיקים בקז'ימייז'. את שמו "קופה" קיבל בית הכנסת בשל העובדה שהוצאות בנייתו כוסו 'מקופת הקהל'. סימוכין לכך משמשות שתי תעודות ארכיוניות שהשתמרו; האחת - עניינה תרומה בסך 400 זהובים פולניים שתרמו צורפי הזהב היהודים בשנת 1643 'לצורך בניין בית הכנסת קופה' ובתמורה קיבל איגוד הצורפים שני מקומות לפני הבימה, מול ארון הקודש, לזמן בלתי מוגבל, והשניה - טבלה שבה רשומה תרומתה של 'חבורת הכהנים והלוויים' להתקנתו בשנת 1647 של חלון דרומי בקצה הכותל המזרחי, בקרבת ארון הקודש.

בית הכנסת נבנה סמוך לקטע הצפוני של חומת העיר, בין רחוב יקובה ופלאץ נובי ('הכיכר החדשה') של היום, על קרקעות שהשלטונות ייעדו להרחבת העיר היהודית, ונרכשו על ידי היהודים החל משנת 1609 ועד שנת 1635.

בצידו המזרחי גבל בית הכנסת בבית מטבחים, שעמד בפינת רחוב יקובה, מול בית העלמין היהודי, וממערב ניצבו בקרבתו בתי עץ קטנים, שהפרידו בינו לבין הטיירה של משפחת יורדאן, שהיתה סמוכה ל-'כיכר החדשה'.

בית הכנסת נבנה בתבנית מלבן, שצלעותיו הארוכות היו הכתלים המזרחי והמערבי. הכותל הצפוני היה צמוד לחומת העיר. הבניין כולו היה חבוי מאחורי החומה - מפלס רצפתו המקורית היה נמוך בכ-80 ס"מ ממפלס ריצפתו העכשווית. הכניסה לבית הכנסת היתה, ככל הנראה, כמו גם היום, בכותל המערבי. גומחת ארון הקודש היתה ממוקמת באופן לא סימטרי בכיוון דרום, מה שמעלה את האפשרות, שאולם התפילה הקדום היה מרובע. את החלק הנותר, הצפוני של חלל בית הכנסת תפסה ככל הנראה עזרת הנשים, שהיתה מובדלת מהאולם על ידי קיר בעל פתחים; חלקים ממנו נתגלו תחת הרצפה הנוכחית. האור חדר דרך שני חלונות ממזרח ושלשה מדרום. החלונות הדרומיים היו בנויים במקום שבו קבועים גם היום, אבל הם היו קטנים ונמוכים יותר. טיבו וצורתו של הקמרון המקורי אינם ידועים.

הבימה וארון הקודש עוצבו במתכונת דומה לזו המוכרת מבתי הכנסת האחרים בקרקוב. הבימה,

מדרגות לעלייה אל עזרת הנשים החדשה, המערבית, שתפסה את הקומה הראשונה של הבניין. באולם התפילה הותקנו שני יציעים, דרומי וצפוני, נסמכים על עמודי עץ. החלון הדרומי שבכותל המזרחי הוזז אל קצה היציע הדרומי.

על פי התכנית היו אמורים להתקין מעל אולם התפילה הגבוה קמרון חביתי, ומעל ליציעים - תקרה שטוחה, אך לא יודע אם הדבר אכן בוצע, או שהועדפה תקרת עץ שטוחה, זו הקיימת עד היום.

במרווחי הפתחים שביציעים הותקנו מעקות. מעל היציעים הצדדיים נבנתה מקמרת עץ חדת קשתות שקושטה בעיטורים ניאוגוטיים. הכותל המזרחי והמערבי, היציעים והתקרה קושטו בציורים; ציורי הכתלים היו על מוטיבים מבית המקדש. גם הבימה מרובת הצלעות שופצה וחודשה באותה עת, כפי שמלמד התאריך תקצ"ד (1834) הכתוב על הדגל המתנוסס עליה.

קירותיו החיצוניים של בית הכנסת שופצו ועוצבו בצורה צנועה אבל אחידה: פתחי החלונות מוסגרו בחצאי עיגולים, סגנון זה נעשה לימים מקובל באדריכלות היהודית. בסגנון דומה גם עוצבו קירות הבניין שעמד מאחורי הקיר המזרחי של בית הכנסת, ואשר צורף אליו במרוצת הזמן.

במסגרת תכנית ל'ייפוי' פני קז'ימייז', שאושרה בשנת 1844, נקבעו במחצית השנייה של המאה ה-19 הגבולות הסופיים של חלקת בית הכנסת 'קופה'.

(המשך בעמוד הבא)

שלא נשתמרה, הן המקורית הן זו מן המאה ה-18, היתה בנויה על מסד בצורת מתומן לא סדיר ומוקפת, כנראה, בסוכת ברזל מרושתת. מסגרת האבן של ארון הקודש, שנשתמרה עד היום, מורכבת מעמודים מחורצים שתומכים את סיפון. מעל לסיפון קבועה טבלה מרובעת עם תבליט של כתר.

בדיקות שנערכו בשנת 1993 חשפו ארבע שכבות של ציורי קיר שכיסו את אולם בית הכנסת. העתיקה בהן נחשפה בקיר הדרומי ובשקע האלכסוני של החלון המזרחי האטום, בצבע שחור ובצבע אדום. כמו כן נחשף בשכבת הסיד טקסט עברי, כתוב באותיות שחורות שגובהן כ-10 ס"מ.

במאה ה-18, משחדלה חומת העיר למלא את יעודה, הוגבהו קירות בית הכנסת, והאולם קיבל, כנראה, תוספת תאורה מחלונות שהותקנו בקיר הצפוני שלו (שהיה קודם צמוד לחומה). בו-בזמן גם כוסה אולם התפילה בקמרון עץ חצי גלילי. לאורך יותר ממחצית הקיר המערבי הוספה מבואה, ומעליה הוקמה עזרת נשים, אליה הוליכו מדרגות עץ חיצוניות.

בשנות השלושים של המאה ה-19 שוקם בית הכנסת שיקום יסודי, שבוצע על בסיס תכנית משנת 1830, אותן הכינה מחלקת הבנייה של העיר החופשית קרקוב. מפלס הרצפה הוגבה, לקירות נבנו פסגות, המבואה הישנה, הקטנה מדי, חוסלה, ובמקומה נבנתה מבואה חדשה לאורך כל הקיר המערבי של בית הכנסת. הוקם בניין נוסף דו-קומתי, שבו הותקנו שתי כניסות בהתאם לחלוקת שטחו לשניים: בצד המזרחי היתה מבואה אל אולם התפילה, שחובר אליו בשער כניסה; בצד המערבי נבנו

בית הכנסת "קופה" (המשך מעמ' קודם)

סמוך לגבול המערבי של החלקה המשתרעת מרחוב מיודובה, שנקרא עד שנת 1866 רחוב פודבז'ייה, ועד הפינה הצפון-מערבית של בית הכנסת הוקם בניין דו-קומתי נוסף, שמקומתו העליונה הגיעו אל עזרת הנשים. בשנת 1884 הוסף לבניין זה אגף צפוני, ומדרגות הופנו דרכו לקומה העליונה, אל עזרת הנשים.

בסוף המאה ה-19 צורף לבית הכנסת הבית שהיה צמוד אליו מצד מזרח, לאחר ששופץ באופן יסודי על פי תכנית משנת 1897. בבניין הוכנסו שינויים בגובהו, במפלסיו, בשלד העץ הנושא את גגו ובחלוקתו הפנימית, כדי להתאימו לשימוש לאולם תפילה נוסף בקומת הקרקע וכעזרת נשים בקומה העליונה. בחצר של הבית הזה, שהיוותה מעתה חלק מחלקתו המורחבת של בית הכנסת מצד דרום, נבנו כעבור זמן קצר מדרגות חדשות אל עזרת הנשים הדרומית, על פי תכנית משנת 1904.

על פי תכנית משנת 1925 הוקמה בחזית הדרומית של בית הכנסת (הפונה לרחוב וארשאואר) גדר לבנים חדשה בעלת סורגי ברזל. גדר דומה הוקמה מצד צפון, לאורך רחוב מיודובה, בראשית שנות השלושים. במהלך שנות השלושים הורחב הבניין האחורי, הצפון-מערבי, שבו היתה דירתו של שומר בית הכנסת, נבנו

קירותיו הוצמדו מתמכים מאבני סיד מסותתות, ובפתחי חלונותיו הותקנו רשתות ברזל.

באותן שנים גם הוספו ציורים צבעוניים חדשים בפנים בית הכנסת, אך באולם התפילה הושארו הציורים הישנים, שנוקו וחודשו במהלך עבודות השיקום. הספינים של מעקה היציע המערבי קושטו בציורים מסיפור המבול, גלות בבל וציור של ירושלים. התקרה השטוחה של האולם קושטה בציורי גופים גיאומטריים סימטריים ובתוכם שנים-עשר מדליונים עם מוטיבים תנכיים: בארבעה מדליונים שבפינות נראים כלי נגינה מבית המקדש, ובשאר – שניים על כל כותל – מראות של ערים (חיפה, חברון, טבריה, שער יפו) ותמונות של מקומות קדושים בארץ ישראל וסיפור המבול. ציורים אלה נשתמרו עד היום.

בשנות הכיבוש הגרמני ניזוק בית הכנסת 'קופה' בצורה קשה. הבימה, המרצפת עם המדרגות ועמוד החזן שלפני ארון הקודש נהרסו כליל, ותשמישי הקדושה האמנותיים נעלמו.

בשנים הראשונות אחרי המלחמה עדיין התקיימו בבית הכנסת תפילות, אך הוא מילא גם תפקידים אחרים. בשנים 1946-1947 פעלה בו מאפיית מצות, באחד מחדרי הוקמה משחטת עופות, ובבניין האחורי, הצפון-מערבי, התגוררו משפחות יהודיות שהגיעו אחרי 1945 מברית

המועצות. שנים רבות פעל במקום בית חרושת, מה שגרם להתדרדרות במצבו.

בשנים האחרונות שופץ בית הכנסת, ציורי הקיר גולו מחדש, ארון הקודש חודש וכך גם עזרת הנשים, והמקום חזר לשמש בית כנסת לקהילה המקומית ולאורחים מזדמנים.

אוגניוש דודה

בתי הכנסת
העתיקים בקרקוב:
בית הכנסת 'קופה'
מתוך: קראקא-
קז'ימיז'-קרקוב:

מחקרים בתולדות יהודי קרקוב,
עורך: אלחנן ריינר

הוצאה לאור: אוניברסיטת תל-
אביב. המכון לחקר התפוצות, המרכז
לחקר תולדות היהודים בפולין

תקרת בית הכנסת המעוטרת בציורי נוף ארץ ישראל והמקומות הקדושים

מחדש הגוזזטראות והמדרגות על מנת להתאימן לדרישות בטיחות, והוקמה מבואה נוספת בסגנון ניאו-רנסנס, בחזית הצפונית של בית הכנסת. אל

עדכון זכויות ניצולי שואה

הכנסת אישרה תיקון לחוק רדיפות הנאצים ולהלן מספר שינויים:

בן זוג של נכה שנפטר, ושהיה זכאי לתגמול לפי חוק נכי רדיפות הנאצים או חוק נכי המלחמה בנאצים, למשך 36 חודשים לאחר מועד הפטירה, יהיה זכאי, לאחר תום תקופה זו, לקצבה חודשית בסך 2,000 ש"ח לחודש למשך כל ימי חייו. הוראה זו תחול על בני זוג של נכים שנפטרו מיום 1.6.2011 ואילך. בכל מקרה, סכום התגמול המשולם לבן זוג של נכה שנפטר, החל מחודש יוני 2014, לא יפחת מ-2,000 ש"ח.

מי שעלו לישראל אחרי 1.10.1953: יושוו זכויותיהם של יוצאי מחנות וגטאות לזכויותיהם של ניצולי השואה לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, רטרואקטיבית מאפריל 2014.

לעניין גימלת סיעוד הניתנת לפי חוק ביטוח לאומי לא תובא בחשבון הכנסה שמקורה בתגמול החודשי המשולם לפי חוק נכי רדיפות הנאצים או לפי סעיף 3 לחוק ההטבות בנוסחו החדש. ההוראה תחול על גימלת סיעוד הניתנת מיום 1 ביולי 2014 ואילך.

תגמול מינימום לפי חוק נכי רדיפות הנאצים ונכי המלחמה בנאצים לא יפחת מסכום של 2,200 ש"ח, החל מהתגמול בעד חודש יוני 2014.

פיצויים בגין ילדות אבודה: ניצולי שואה שנולדו בתקופה 1928-1.1.1945 ושהו במחנות השמדה או בגטאות או חיו במסתור או בזהות בדויה, יהיו זכאים לתשלום חד-פעמי של 2,500 אירו.

התוכנית תתחיל ב-1 בינואר 2015, וטפסים ישלחו אוטומטית לזכאים. את הבקשה יכול להגיש רק הניצול עצמו, ולא יורשיו.

התשלום אינו מונע קבלת פיצויים אחרים והוא נועד להכיר בנסיבות המיוחדות והספציפיות של אובדן הילדות של יהודים ששרדו את השואה כילדים.

לברור הזכויות אפשר לפנות אל הרשות לניצולי שואה במשרד האוצר (כתובת האתר: <http://rights.mof.gov.il/>) לועידת התביעות או אל מוקד פניות הציבור של המשרד לאזרחים ותיקים *8840

סיפורה של משפחת שפילמן

הסבים ישראל הירש הנריק ומינה שפילמן

השואה המחשישה את הקלות שבה אדם עשוי להפוך למפלצת, בתהליך הדרגתי אך קיצוני באופן מכאיב. ילדות בשואה הייתה חוויה טראומטית וקשה. היא הצריכה התבגרות מהירה, עירנות והתמודדות רציפה. אובדן הבית הבטוח, השם, הזהות, אובדן בני משפחה וחברים, המראות הקשים...

אמי הייתה ילדה שורדת בשואה. כדי להמשיך ולשרוד, היא בחרה להדחיק ולשכוח. לבנות זכרונות חדשים ובריאם.

במהלך מספר שנים התחקיתי אחר עקבות המשפחה. רסיסים של זכרונות, שתי נסיעות לפולין ועשרות פניות שביצעתי למוזאונים, לארכיונים ולגופים שונים. הרכבתי עד כמה שיכולתי את הרסיסים וכתבתי ספר "לאסוף את השברים - שפילמן", שנמצא ב"יד ושם".

סבי ישראל הירש (הנריק) שפילמן, נולד בשנת 1904 ב-Radlow, לאברהם שפילמן (בן למשפחה בת שישה ילדים) ולפרידה קראוטר (בת למשפחה בת שמונה ילדים). הוא נקרא ישראל הירש על שם סבו, שנפטר שנה קודם לכן, ב-1903.

משפחתו עברה לטרנוב בזמן מסוים בין השנים 1908-1905. אביו, אברהם, השתלב במהירות בפעילות הציונית, החברתית והכלכלית של העיר. בשנת 1912 הוא הקים בית חרושת לנרות, ולמוצרי דונג בשם "Pszczółka" (=דבורה). בית החרושת הפך עם השנים להיות השני בגודלו בפולין, וספק נרות לכנסיה הנוצרית בכל רחבי פולין. כתוצאה מקשרי המסחר נוצרו קשרי חברות בין בני המשפחה לכמרים.

סבי הנריק עבד עם אביו בבית החרושת לנרות, ובמקביל היה יו"ר ארגון הסוחרים, היועץ הכלכלי של עיריית טרנוב וחבר בוועידה הציונית המקומית. ב-1934 הוא התחתן עם סבתי-מינה (מינדל) שטרנשוש, בת שאול ואתל לבית הורוביץ.

כאשר החלה המלחמה והגרמנים התקרבו לטרנוב, פנו אל סבי וסבתי

זוג חברים פולני. הם הציעו להחליף עימם את דירתם, כדי שהגרמנים ימצאו אותם בדירתנו ולא את משפחתי. החלפת הדירות בוצעה וסייעה למשפחה להרוויח זמן.

טרנוב נכבשה, והגרמנים החלו מייד להחרים רכוש יהודי וללכוד גברים ברחוב לעבודות כפייה. כדי לא להתפס, ברח סבי הנריק עם אחיו מונק ללבוב. אמי בת ה-3 נותרה ללא אב. היא וסבתי נשארו בטרנוב עם ניירות מזוייפים, שארגנו עבורן הכמרים ידידי המשפחה. בראשית המלחמה הפקיע קצין גרמני חדר בדירתן. הוא לא ידע שהן יהודיות. באחד הימים פרצו לדירה חיילים גרמניים כדי לחפש יהודים. בדרך נס הקצין הגיע בדיוק וגירש אותם מ"דירתו". קצין זה לא היה מלאך משמיים. באחד הימים הוא ניסה לפגוע בסבתי. אמי נכנסה במקרה לחדר והוא נמלט.

בסוף שנת 1939 נתפס סבי על ידי הנאצים והועבר לגטו Rymanow, שם עבד בעבודות כפייה. ב-1941 עברו אמי וסבתי יחד עם אברהם ופרידה, לגטו טרנוב.

באחד הלילות התפרצו גרמנים לדירתם והם הובלו לכיכר השוק, שם נאספו יהודי טרנוב. התוכנית הייתה להעבירם משם אל מחנות הריכוז. הגרמנים התעללו ביהודים. המבוגרים שבין היהודים נאלצו לקפץ קפיצות צפרדע סביב הכיכר. אברהם, שנפצע במלחמת העולם הראשונה וצלע, התקשה בקרטועים. משהבחין בחייל גרמני שהוציא סיגריה וחיפש גפרורים, זינק לקראתו והושיט לו אש. "יוזמה" זו הצילה את המשפחה. החייל אמר "תברחו מכאן!", וכך ניצלה המשפחה מהאקציה.

בקיץ 1942 ברח סבי מגטו רימנוב, ותוך זמן קצר הוא הצליח לארגן את חילוץ משפחתו. בשעת לילה באוקטובר 1942, בדיוק לפני האקציה בגטו טרנוב, הבריחו חיילים גרמניים במשאית ענקית של הצבא הגרמני את בני המשפחה, מגטו טרנוב לקרקוב לדירת מסתור, שארגן סבי מראש. בשלב זה התפצלה המשפחה. יתכן שהסיבה הייתה הקושי להסתתר בקבוצה. זו הייתה ראשיתה של בריחה ממושכת במסתור, מכפר לכפר, של אמי ושל סבתי. ברוב המקרים הפולנים ידעו על יהדותן, אך לא הלשינו. אברהם ופרידה פנו למסלול בריחה אחר. בעלי המראה ה"יהודי" לא יצאו ממקומות המסתור. בעלי המראה ה"ארי" היו

יוצאים. מעבירים מידע, כסף או מזון. סבי נשאר בחזות ארית בדויה בוורשה, מצויד באישורי עבודה חיונית, אשר היו מזוייפים.

ב-16.1.1945, היום האחרון של הכיבוש הנאצי נהרג סבי מפצצה רוסית, שהושלכה על רכבת חשמלית ובה החיילים הגרמנים הנסוגים מערבה. הוא מכר ברחוב סמוך תכשיטים של המשפחה ונפגע. רסיס פגע בו פגיעה ישירה בלב. בחולצתו היה פנקס. הרסיס חדר את הפנקס והותיר בו חור. פולני שהבחין בו, נטל מסבי את שעונו ולקח את גופתו לקבורה בכנסייה. בדרך נס, איתרה המשפחה את אותו פולני ואת הקבר.

בתום המלחמה נסע אברהם לגרמניה עם כל הרישומים של הציד, שהיה במפעלו טרם המלחמה. הוא הצליח להוציא מהגרמנים את הציד בחזרה, מה שאפשר לו בהמשך להקים מחדש ובאופן "צנוע" את בית החרושת לנרות - "הדבורה". הוא חסך כסף במשך מספר חודשים, שילם לכנסייה, והעביר את בנו לקבורה בבית-הקברות היהודי שבטרנוב. שם הוא קבור היום.

אחרי המלחמה המשפחה התגוררה בטרנוב בדירה קטנה. בטרנוב באותה עת הייתה קהילה יהודית פעילה. אברהם נחשב לאדם חכם במיוחד וגדול בתורה. כל שבוע היה מבקר אותו כומר צעיר בשם קארול וייטילה, שהיה לאפיפיור פאולוס ה-2. אברהם תרגם את התנ"ך מעברית לפולנית, והכומר רשם את התרגום בפולנית.

הדוד של אמי, מונק-קרול, היה לסטיריקן ידוע ואיש תיאטרון מצליח. הוא ייסד את התיאטרון הסטירי "Wagabunda" ושימש בו גם כמנחה.

אברהם היה אהוב מאד על כל השכנים. הוא היה מנכבדי העיר ושימש כראש הקהילה.

אמי למדה בבית ספר פולני ושנה נוספת בבית ספר עברי בשם "תרבות" בקרקוב. סבתי הכימאית למדה תפירה. באוגוסט 1949 עזבו את פולין ועלו לישראל.

בשנת 1954 נותרו אברהם ופרידה היהודים היחידים בטרנוב. בהמשך הם עברו להתגורר בבריסל.

טלי דרוקר לבית שפילמן ובירנפלד

מי שיכול להוסיף פרטים נוספים על משפחת שפילמן ו/או מעוניין לקבל את הספר כולו באמצעות המייל מתבקש לכתוב אל talidr@gmail.com

ספרים, רבבות, ספרים

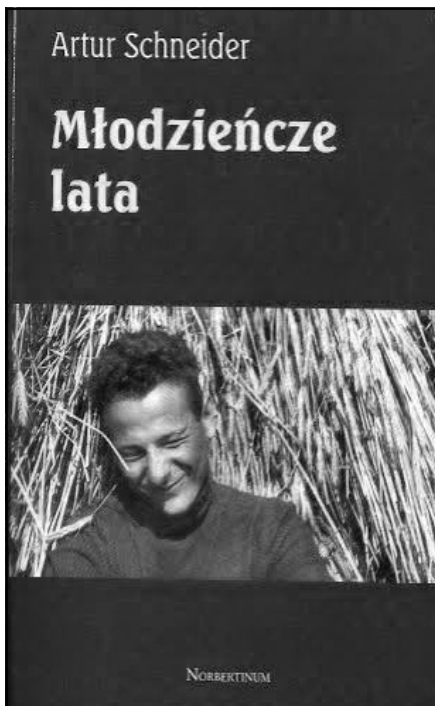
Grzegorz Siwor
Enoszijut
Opowieść o Dawidzie Kurzmannie

בימים אלה ראה אור ספרו של ג'וזף שיבור (Grzegorz Siwor), מורה מקרקוב, על הרב דוד אלטר קורצמן, שכותרתו: **Enoszijut. Opowieść o Dawidzie Kurzmannie** (= "אנושיות. סיפור על דוד קורצמן"). המחבר מסביר כי בחר להשתמש במילה העברית "אנושיות" שכן היא מספרת את הסיפור כולו. הספר מספר את סיפורו יוצא הדופן של ר' דוד אלטר קורצמן, יהודי אורתודוכסי מקרקוב, סוחר עשיר, תעשיין ונדבן אשר מימן ופעל רבות למען בית היתומים היהודי שברחוב דיטלה 64, בשנים שלפני המלחמה, ואחר כך גם במשכנו בגטו.

ספרו של ארתור שניידר, איש קרקוב, בשם **Młodzieńcze lata** ("שנות נעורים") ראה השנה אור בפולין.

בספר זכרונותיו של שניידר מתוארים תמונות חיהם של צעירים יהודים בפולין בתקופה שבין שתי מלחמות העולם, כולל הפעילות של הצעירים בתנועות הנוער הציוניות בקרקוב, שאיפותיהם ותקוותיהם של בני הנוער ועד למבחן הגדול בהיסטוריה של האנושות – תקופת השואה.

הספר מהווה תעודה מעניינת ומיוחדת של דור שהתבגר בתקופת השואה ומציג את הסיפור הדרמטי של הכיבוש הגרמני והסובייטי והחיים בצל המוות.

PRZEDWOJENNY KRAKOWSKI KAZIMIERZ NAJPIĘKNIEJSZE FOTOGRAFIE

KRZYSZTOF ŻYRA

באחרונה יצא לאור אלבום תמונות 'שכותרתו **Przedwojenny Krakowski Kazimierz. Najpiękniejsze fotografie**

(קז'ימיזי הקרקובאית לפני המלחמה. התמונות היפות ביותר).

האלבום של קשישוטף זרה, ובו 96 עמודי תמונות, בהוצאת RM, מספר את סיפורו של רובע קז'ימיזי, שהחל להיות מקום מבטח ליהודים כבר לפני כחמש מאות שנה, ואוחד עם קרקוב רק לפני כמאתיים שנה.

בכל אותם שנים חיה ב"עיר היהודים" קהילה עצמאית ותוססת שיכולה היתה לקיים את תרבותה ומסורתה, לצד שכניה הפולנים. בספר תמונות של חזיתות הבתים, מזוזות, בתי כנסת וכנסיות, שלטים בעברית בחזית החנויות, נשים סוחרות בשוק וגברים מתפללים בבתי כנסת.

התמונה העתיקה ביותר באלבום היא משנת 1870, וצולמה על ידי איגנצי קריגר.

הכצאן מובל לטבח?

הצעירים שבמשאית השניה ראו הכל. כשנצטוו לרדת ממנה – ירדו, להתפשט – התפשטו, לסדר את הבגדים בקוביות – סידרו, לכרוע על ברכיים – כרעו ... וכך גם הצעירים שבמשאית השלישית. ואיש מהם לא פצה פיו, לא הרים אגרוף ולא ניסה לברוח...

זכרתי וחשבתי – הנה הם, בחורים צעירים, בריאים. רק לפני זמן מועט – אנשים חופשיים, מחזיקי נשק. והנה, ידעו שהמשאיות מעבירות אותם אל מותם ועלו, והיהודים – אבות משפחה, ילדים בצידם, שבורים, הרוסי נפש, תחת הכיבוש הגרמני במשך שנים...

בבואי לארץ עלתה השאלה – כצאן לטבח? ואז חשבתי – מי שלא היה שם, לא יבין לעולם מה היתה השואה.

מאיר בוסק

"בין צללי העיר" עמ' 50-51

חנוונים פולנים ומנהלי קואופרטיבים מקרקוב וסביבתה היו באים לחנותנו הסיטונית לקניית סחורות. הם הכירו אותי משנות המלחמה הראשונות.

לפעמים שאלוני על בני משפחתי ועל המחנות, אך אף פעם לא שאלו מדוע הלכנו כצאן לטבח? הם ידעו את תנאי אותם ימים. הם ידעו את משמעות מצבו של אדם, המכותר גרמנים מחזיקי מכוונות יריה.

ואני זכרתי שלמחנה פלשוב הובאו שלוש משאיות, בכל אחת מהן היו כ-30 צעירים פולנים חסונים, שנחטפו על ידי הגרמנים ברחובות העיר קרקוב. הם הובאו לגבעת הקטל, הורדו מהמשאית הראשונה, נצטוו להתפשט – התפשטו, לסדר את בגדיהם בקוביות – סידרו, להסתדר בשורה ולכרוע על ברכיים – הסתדרו וכרעו. ואז בא הגרמני לאורך הקו וירה בעורפו של כל אחד.

לומדים תורה: "תלמוד תורה" ו- "יסודי התורה"

ילדים מבתים דתיים ולא דתיים (כל עוד לא היו בתי ספר מודרניים) החלו ללמוד תורה מגיל רך ב"חדרים" או בתלמוד תורה. המוסד החינוכי "תלמוד תורה", הוחזק בידי הקהילה ומנה כיתות רבות לכל הגילים. הילדים למדו בו מגיל חמש בכיתה שנקראה "מכונה". הלימודים במכונה הכילו א"ב, ראשית הקריאה בסידור התפילה ואח"כ גם חומש, אגב תרגום מילולי ליידיש. ילדי המכונה התחילו ללמוד חומש מספר "ויקרא" – כזו היתה המסורת בכל קהילות ישראל, לקיים את דברי חז"ל

תלמידי תלמוד תורה (ת"ת) בקרקוב שלפני המלחמה; מצילומיו של זאב אלכסנדרוביץ.

"יבואו טהורים (הילדים) שהיו עדין טהורים מחטא ויעסקו בטהורים (בקרבנות, שהוקרבו בבית המקדש)". גילאי 6-7 למדו בכתה א' חומש עם פרוש רש"י, ובאמצע השנה התחילו ללמוד גם משנה. גילאי 7-8 התחילו ללמוד גם תלמוד וכן הלכות מקיצור "שלחן ערוך". הגילים הגבוהים יותר למדו גמרא עם תוספות.

בשנת 1926 נפתח בית הספר הדתי "יסודי התורה", שהצטיין במידה רבה של מודרניזציה. הונהגו בו לימודי חול בשפה הפולנית ע"י מורים מוסמכים. בתום שנת הלימודים נבחנו התלמידים באחד מבתי הספר הממלכתיים וקיבלו תעודות מעבר לכתה גבוהה יותר. תוך שנים ספורות

הגיעה רמת הלימודים הכלליים בבית ספר זה לכך, שהוא הוכר ע"י הפיקוח הממלכתי והורשה להעניק תעודות מעבר משלו ללא צורך בבחינות שנתיות בבית ספר ממלכתי. גם ב"תלמוד תורה" הונהגו לימודי חול, אלא רמתם היתה נמוכה מזו שב"יסודי תורה".

"יסודי התורה" הנהיג גם שיטה חדשה בלימוד התורה. לפי השיטה המסורתית היו לומדים חומש לפי סדר פרשיות השבוע, הלימוד היה מכני ובזכרון של התלמידים נותר מעט מאוד מלימוד זה. החידוש היה בכך, שהוחל ללמוד מספר "בראשית" ולא "ויקרא". הלימוד התנהל בקצב אטי, ללא צמידות לפרשת השבוע והיה יותר מעמיק. כדי שהתלמידים ידעו בכל זאת מהי פרשת השבוע, היה המורה בכל יום שיש מספר לחניכיו את תכנה של פרשת השבוע.

הלימודים ב"יסודי התורה" וב"תלמוד תורה" נמשכו עד גיל 14-15 בערך, במקביל לגיל בית-הספר היסודי הממלכתי. אלה שרצו להמשיך בלימוד התורה מילאו לרוב את בתי המדרש, ששימשו הן כמקום תפילה והן כמוסד לעיון בתלמוד.

ילדים רבים, שלא נמנו עם החרדים הקיצוניים, למדו בבתי ספר הממלכתיים הפולניים ואילו לימודי קודש היו לומדים בשעות אחה"צ אצל מלמדים פרטיים או ב"תלמוד תורה", שקיים מערכת לימודים מיוחדת בשעות אחה"צ לסוג זה של תלמידים.

נתונה בידי השלטון האוסטרי, או "שטריימליך" גבוהים, העשויים מקשה אחד – נוסח אותו חלק של פולין, שהיה נתון – עד תום מלחמת העולם הראשונה – בידי הכובש הרוסי.

הבחורים חבשו מגבעות שחורות, בעלות שולים רחבים, או כובעי מצחיה קטנים דמויים גליל, שנקראו "קאשקעטען", שהיו מקובלים בקרב היהודים, שהיו תחת השלטון הרוסי.

בעיר קרקוב היה הווי יהודי דתי מגוון. הציבור הדתי בלט לא רק במנהגיו ואורח חייו, אלא גם בלבושו המיוחד.

הגברים לבשו חליפות שחורות ארוכות ("קפוטות") ונעלו נעלים שחורות ללא שרוכים. בשבתות ובימי חג לבשו מעילי משי ארוכים שחורים ("בעקישע") וחבשו כובעי-פרווה "שטריימליך-זנבות", שטוחים ומחודדים – נוסח גליציה, שהיתה

מתוך מאמרם של מנחם בוכוויץ ונתן גרוס על הווי יהודי בקרקוב שהתפרסם ב"חיייה וחורבנה של קהילה עתיקה"

קוראים כותבים

בחצות של ה-8 במאי 1945, שעות לפני סיום המלחמה והשחרור, נתנו עובדיו של אוסקר שינדלר למעבידם טבעת זהב ובה כתובת בעברית. את הטבעת הכין, על פי עדותו של השופט משה בייסקי ז"ל, הצורף ליכט.

לואיס גרוס ממלבורן אוסטרליה, בנו של יוסף גרוס שניצל בזכות היותו ברשימת שינדלר, פנה ל"יד ושם" וסיפר כי לאחר מותו של אביו נודע לו מאחרים כי אביו המנוח, שהיה צורף, טען שהיה שותף להכנת השבלונה שממנה יצקו את הטבעת שנתנו האסירים לאוסקר שינדלר. האם היו אנשים נוספים שותפים להכנת הטבעת, בנוסף לצורף ליכט? כל מי שיכול לשפוך אור על הנושא מתבקש להודיענו.

מיכאל טל, יד ושם

אנחנו מכינים תערוכה על חיי הקהילה היהודית בקרקוב משנת 1945 ועד היום, והיא תפתח בשנת 2015 במוזיאון היהודי בבית הכנסת הישן ברחבת שרוקה.

מי שיש ברשותו תמונות, מסמכים או תעודות מהווי החיים שאחרי המלחמה, דרכונים, בולים, תעוד של החיים היהודיים בחגים, מסמכי הגירה, וכל מידע נוסף מתבקש מאד להעבירו אלינו p.figiela@mhk.pl

פינור פיגלה

מצטערים ואבלים על

פטירת חברתנו

מרים מילר ז"ל

לבית אלכסנדרוביץ

ומשתתפים בצער המשפחה

מצטערים ואבלים על

פטירת חברתנו

אירנה נוסבאום ז"ל

ומשתתפים בצער המשפחה